

9. Salih S. M. Functional Sentence Perspective and Communicative Dynamism / Salah Mohammed Salih // Journal of Al-Fatih. No. 37 – Diyala University, 2008. – P. 30-44.

Хоп'як Т.Ю.

магістрантка;

Кульчицький І.М.

доцент,

Національний університет «Львівська політехніка»

ВИДИ ЗАПОЗИЧЕНЬ У ТЕРМІНОЛОГІЇ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ ТА МЕРЕЖ

В українській мові термінологія галузі інформаційних систем та мереж формувалася на основі різних лексичних шарів мови: загальноживаних слів, значення яких переосмислювалося, запозичень та кальок, загально наукових, особливо технічних термінів, а також термінів, утворених шляхом використання існуючих у мові словотвірних моделей або словосполучень для номінації нових понять. Аналіз наукових джерел з питань [2; 5] термінотворення в українській мові дозволяє стверджувати, що у досліджуваній терміносистемі кількість англо-американізмів сягає 48,3% [4].

Мета нашого дослідження – з'ясувати джерела походження термінів в українських наукових текстах в галузі інформаційних систем та мереж на матеріалі статей з наукової періодици.

Матеріалом дослідження стали наукові статті Вісника Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Інформаційні системи та мережі» як збірник наукових праць регулярно видається з 1997 р. Статті у Віснику поділені за такими рубриками: «Інформаційні системи та мережі», «Комп'ютерна та математична лінгвістика», «Управління проектами та програмами». Для дослідження обрано 29 статей, опублікованих у збірнику під рубрикою «Інформаційні системи та мережі» у № 699 [1], загальна кількість друкованих сторінок – 290, 34 118 слововживань.

Для проведення дослідження було сформовано корпус текстів тематичної групи «Інформаційні системи та мережі». Підготовлені тексти були вичитані, нормалізовані та відредаговані. В процесі редагування було забрано випадкові артефакти, що попали у текст при розпізнаванні та відкореговано неправильно розпізнані слова. Далі було проведено текстову розмітку корпусу з використанням позначок (тегів), щоб окреслили межі терміну: <trm> ... </trm>, тексти були опрацьовані спеціально написаною програмою, в результаті чого виник список термінів. Список був перенесений в середовище Microsoft Excel, визначено категоріальну приналежність термінів до функціонально-стильових груп, їх компонентні характеристики, довжина, джерела походження, способи творення та проведено розрахунки частоти вживання різних категорій термінів.

Однією з найважливіших проблем запозичення елементів однієї мови іншою є вивчення засвоєння слова у системі мови-реципієнті. Традиційним можна вважати підхід до визначення критеріїв адаптованості, запропонований Д. Лотте [3, с. 10].

Спираючись на класифікацію Д. Лотте [3], виділяємо такі розряди запозичень у комп'ютерній термінології:

1. Терміни – безпосередні запозичення шляхом транслітерації або транскрипції: *адаптер, байт, банер, браузер, дисплей, домен, драйвер, денотат, десигнат, Інтернет, піксель, плотер, операнд, постиг, файл, фактрал, тумблер, трек, флоп, спам, хакер.*

2. Терміни, утворені сполученням українських, запозичених та інтернаціональних словотвірних засобів:

а) за допомогою єднальних голосних *e, o*: *графопобудовник, рідиннострумінний, двійково-десятковий запис, криптосистема;*

б) шляхом зрощення: *бета-вершина, блок-схема, блок-маркер, вершина-листок, хеш-пошук, хеш-функція, задача-модуль;*

в) запозичена основа + український афікс: *автономний, програмування аудіовізуальний, булевий, дрогокаркасний, експертний, елітний, копіювання, зацикловання, квазілітерний, коміксовий, ландшафтний, локальний, міжблоковий, надоперативний, посимвольно, феромагнітний, файловий, шифрування тощо;*

г) українська основа + інтернаціональний афікс: *автоповтор, відеопристрій, відеопам'ять, відеочастота, макропам'ять, метаправило, мікрровирівнювання, мікророзрядка, мультиобробка, перфокарта, псевдомода, субдерево, телеобробка;*

г) запозичена основа + інтернаціональний афікс: *автопулінг, кілобіт, кілобод, кілогерц, кілоцикл, мегабайт, мікрокоманда, мікроплівка, мікропрограма, мікропроцесор, наносекунда, пікосекунда, псевдокод, ретранслятор, рестарт, супервізор, субсхема, телекопіювання, телематика, телетекст, телефонія, терабайт, термограф, фоторезист, сервомеханізм, сервосистема, сервомотор, стробсигнал.*

3. Терміни, утворені способом калькування:

а) структурно-семантичне калькування: *підкаталог (subdirectory), підпрограма (subprogram), надпровідник (superconductor), розпізнавання мовлення (speech recognition), розширення (expansion), пристрій (device);*

б) фразеологічне калькування: *черепахова графіка, чорний ящик, ядро безпеки, Юліанська дата, скринька Бернуллі, Троянський кінь, смертельні об'ємнелюсткове колесо, решето Ератосфена, пиріжкова діаграма;*

в) гібридне калькування: *автовиклик, автовідповідь, автозбереження, відеогра, ехопередача, макрозаміна, макромова.*

Кількісне співвідношення різних видів термінів запозичень подано у таблиці 1.

Таблиця 1

Терміни-запозичення у термінології інформаційних систем та мереж

Вид запозиченого терміну	Кількість	%
Транслітерований	43	9
Словоскладання	65	14
Зрощення	81	17
Деривація	194	40
Структурно-семантичне калькування	14	3
Фразеологічне калькування	43	9
Гібридне калькування	38	8
Всього:	478	100

Джерело: розроблено автором

Терміни змішаного типу у нашій вибірці представлені наступними типами:

1. Чужомовна основа та додавання українського афікса: а) назви процесів із суфіксами *-анн(я); -ість; -ц(ія): абстрагування, діагностування, автоматизація, продуктивність, щільність, розміщення, циклічність, цілісність даних, швидкість передачі бітів;*

б) назви наук за допомогою формантів *-ик(а)* та *-ік (а)*: *біоніка, аксіоматика, динаміка, ергономіка, кібернетика, нейрокібернетика, оптоелектроніка, робототехніка*; в) на позначення пристроїв за допомогою суфікса *-ор (-ер)*: *адаптер, акселератор, банер, браузер, варіатор, верифікатор, відеомонітор, імплікатор, інтерпретатор, інформатор, ітератор, кластер, компілятор*; г) на позначення пристроїв за допомогою суфікса *-ач*: *копіювач, завантажувач, перетворювач; об'єднувач, обмежувач, описувач*;

2. Термін-гібриди:

а) абревіатури: *ЧМ (частота модуляції), ШСП (штампована схемна плата), БКФ (блок керування файлом), файл SYLK, файл README, транзистор PNP, терминал KSR, команда FF*; б) числові компоненти та символи: *стандарт X.25, шина IEEE – 696/S – 100, плотер x-y, символ «*», I-показчик, шаблон *.**; в) терміни-варваризми (самостійні чи в складі комбінованої терміноодиниці): *накопичувач CD-ROM, e-mail, веб-сторінка, режим онлайн (офлайн), ІВМ-сумісність, Windows XP, www-видання, DOS-програма, HTML-код*.

Кількісне співвідношення різних видів термінів змішаного типу подано на рис. 1.

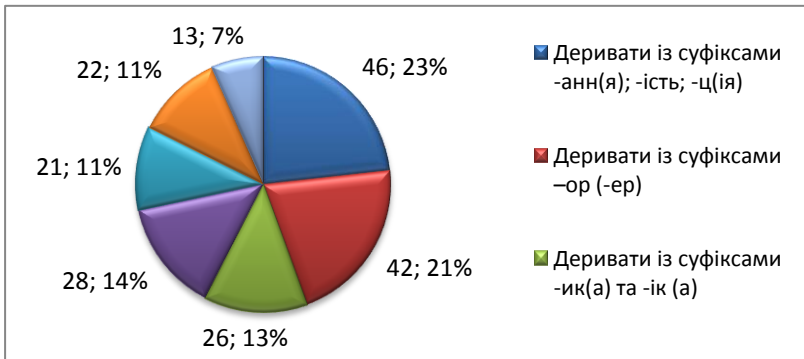

Рис. 1. Кількісні характеристики термінів змішаного типу

Джерело: розроблено автором

Отже, для термінології текстів тематичної групи «Інформаційні системи та мережі» характерна різноманітність її одиниць за походженням, що відображає історичний процес формування терміносистеми та вплив на нього різних мовних та позамовних

чинників. Особливість галузі інформаційних систем та комп'ютерних мереж знаходить своє відображення у характері моделювання термінів та відбитті у мові понятійного сприйняття реального навколишнього світу.

Список використаних джерел:

1. Вісник Національного університету «Львівська політехніка» – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2010. – 388 с. – (Інформаційні системи та мережі; вип. 699).
2. Гринев С.В. Введение в терминоведение / С.В. Гринев. – М.: Московский лицей, 1993. – 310 с.
3. Лотте Д.С. Вопросы заимствования и упорядочения иноязычных терминов и терминологических элементов. – М.: Наука, 1982. – 149 с.
4. Ніколаєва А.О. Структурно-семантична характеристика термінології програмування, комп'ютерних мереж та захисту інформації : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : спец. 10.02.01 «українська мова» / Ніколаєва А.О. – Харків, 2002. – 20 с.
5. Скороходько Е.Ф. Сучасна англійська термінологія: Навч. посіб. / Е.Ф. Скороходько – К.: УІЛІМ, 2002. – 76 с.